

LAUSUNTO

Eduskunnan sivistysvaliokunnalle

Asia: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi lukiolain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 159/2024 vp)

Suomen Lukiolaisten Liitto (SLL) kiittää lausuntopyynnöstä ja lausuu kunnioittavasti seuraavaa:

Lausunnon keskeiset esitykset:

- SLL esittää, että eduskunta edellyttää ministeriötä valmistelemaan valtakunnallisen ohjeistuksen riittävästä englannin kielitaidosta ja sen mittaamisesta.
- SLL esittää, että myös tutkinnon suorittanut IB- tai EB-opinnot tehnyt opiskelija voisi suorittaa ylioppilastutkinnon.
- SLL esittää, että myös suomen- ja ruotsinkieliset IB- ja EB-tutkinnon opiskelijat voisivat suorittaa ylioppilastutkinnon englanniksi.
- SLL esittää, että eduskunta edellyttää ministeriötä laatimaan muille kuin musiikin, liikunnan ja kuvataiteen lukiodiplomeille valtakunnallisen arviointikriteeristön.
- SLL esittää, että hallituksen esityksen mukaan vuonna 2027–2028 opetus- ja kulttuuriministeriön teettämässä selvityksessä oppimisen tuen kehittymisestä arvioitaisiin myös rahoituksen kohdentamista oppimisen tukeen.

Englanninkielinen lukiokoulutus ja ylioppilastutkinto parantavat lukiokoulutuksen saavutettavuutta

SLL pitää hallituksen esitystä englanninkielisestä lukiokoulutuksesta ja ylioppilastutkinnon suorittamisesta hyvänä ja kannatettavana. Uudet säädökset parantaisivat niiden nuorten sivistyksellisiä oikeuksia, jotka eivät osaa suomea tai ruotsia lukio-opintoihin vaadittavalla tasolla. Yleensä nuoret eivät myöskään pysty vaikuttamaan huoltajiensa päätökseen muuttaa toiseen maahan. Uudistuksen myötä näiden nuorten oikeus laadukkaaseen koulutukseen paranee.

SLL tuo esille, ettei englanninkielinen koulutus ole päällekkäinen IB-tutkinnon kanssa. Merkittävä osa IB-tutkinnon suorittajista on perusopetuksen Suomessa hyvin arvosanoin päättäneitä nuoria, jotka hakeutuvat tutkinnon suorittajiksi, koska kokevat sen kilpailueduksi jatko-opintoihin hakeutumisessa. IB:n opiskelijavalintaa ei siis ohjaa ensisijaisesti opiskelijan koulutustarve vaan aiempi opintomenestys. Englanninkielinen ylioppilastutkinto turvaisi sellaisten hakijoiden mahdollisuutta lukio-opintoihin, jotka muutoin eivät pääsisi lukiokoulutukseen puutteellisen suomen tai ruotsin kielen vuoksi.

SLL huomauttaa, ettei hallituksen esityksen mukainen englanninkielinen lukiokoulutus ja ylioppilastutkinto uhkaa kansalliskielten asemaa, sillä oppimäärään sisältyy suomi tai ruotsi toisena kielenä (S2/R2) -opintoja ja pakollinen ylioppilaskoe. Sen lisäksi lukio-opinnot edellyttävät suomalaisen kulttuurin, historian ja toimintatapojen omaksumista, ja niiden osaamista mitataan ylioppilastutkinnossa. Tutkintoon pääsemisen edellytyksenä on puutteellinen suomen tai ruotsin kielen taito, jolloin englanninkieliseen lukiokoulutukseen ei valikoidu suomen- tai ruotsinkielisiä nuoria.

SLL on kuitenkin huolissaan siitä, että hallituksen esityksen mukaan riittävästä englannin kielen taidosta tulee kelpoisuusvaatimus englanninkieliseen koulutukseen, eikä yhtenäisistä kriteereistä kelpoisuusvaatimuksen täyttämiseksi ole esitetty säädettäväksi. **SLL esittää, että eduskunta edellyttää ministeriötä valmistelemaan valtakunnallisen ohjeistuksen riittävästä englannin kielen kielitaidosta ja sen mittaamisesta, jotta kelpoisuusvaatimus toteutuu opiskelijoiden kannalta yhdenvertaisesti.**

SLL nostaa esille, että englanninkielisen ylioppilastutkinnon suorittaminen on tarpeettomasti rajattu pois IB- ja EB-tutkinnon suorittaneilta. Hallituksen esityksen (5a §) mukaan ylioppilastutkintoon voisi osallistua International Baccalaureate tai European Baccalaureate -tutkintoon tähtäävät opinnot suorittanut opiskelija, joka ei ole vielä suorittanut tutkintoa. **SLL esittää, että myös tutkinnon suorittanut IB- tai EB-opinnot tehnyt opiskelija voisi suorittaa ylioppilastutkinnon, sillä se voi**

vaikuttaa heidän jatko-opintomahdollisuuksiinsa. On hyvin epätodennäköistä, että IB-opintoihin hakeuduttaisiin tavoitteena suorittaa englanninkielinen ylioppilastutkinto.

Hallituksen esityksessä edellytetään IB-opinnot suorittaneilta opiskelijoilta puutteellista suomen tai ruotsin kielen taitoa englanninkielisen ylioppilastutkinnon suorittamiseen (5a §). SLL toteaa, että niiden opiskelijoiden, joiden äidinkieli on suomi tai ruotsi, mutta lukion koulusivistyskieli on englanti, voi olla haastavaa suorittaa ylioppilastutkinto kansalliskielillä. **Siksi SLL esittää § 5 a:sta poistettavaksi kirjauksen: “Sen lisäksi, mitä 1 momentissa säädetään, edellytetään 2 ja 3 kohtaa sovellettaessa lisäksi, että opiskelijalla on puutteellinen kielitaito ylioppilastutkinnon suorittamiseen suomen tai ruotsin kielellä. Koulutuksen järjestäjä päättää noudattaen, mitä lukiolain 21 a §:ssä säädetään, riittääkö henkilön kielitaito siihen, että hän voi suorittaa ylioppilastutkinnon suomeksi tai ruotsiksi.”** Tällöin IB-tutkinnon suorittanut opiskelija voisi valita, osallistuuko englannin-, suomen- vai ruotsinkieliseen ylioppilastutkintoon.

Englanninkielisten oppimateriaalien osalta SLL nostaa esille, ettei kaupallisilla kustantajilla ole insentiiviä vähälevikkisten englanninkielisten materiaalien tuotantoon. SLL pitää tärkeänä, että englanninkielisten oppimateriaalien tuotantoa tuettaisiin jatkossa vähälevikkisen oppimateriaalin tuesta. Viimeisenä englanninkielisen koulutuksen ja ylioppilastutkinnon osalta SLL toteaa, että suomen- ja ruotsinkielisten opiskelijoiden oikeudesta omankieliseen opetukseen tulee uudistuksessa pitää kiinni. Englanninkielistä lukiokoulutusta järjestävien koulutuksen järjestäjien on varmistettava, ettei suomen- tai ruotsinkielisiä opintojaksoja korvata englanninkielisillä.

Taito- ja taideaineiden ylioppilaskoe parantaa lukiolaisten mahdollisuuksia osoittaa osaamisensa nykyistä laajemmin

SLL pitää hallitusten esitystä taito- ja taideaineiden ylioppilaskokeen osalta hyvänä ja kannatettavana. Taito- ja taideaineilla on keskeinen rooli lukion yleissivistyksen rakentamisessa, ja niiden asemaa tulee vahvistaa. SLL on kannattanut mahdollisuutta korvata lukiodiplomilla yksi ylioppilastutkinnon kokeista ja pitää hallituksen esitystä hyvänä tapana toteuttaa hallitusohjelmaan kirjattu uudistus.

SLL huomauttaa, että kokeen jatkovalmistelussa on tärkeää varmistaa, että kuvataiteen, musiikin ja liikunnan opetus ei muutu pelkästään ylioppilaskokeen suorittamiseen tähtääväksi, jolloin taito- ja taideaineille ominainen luovuus ja itsensä toteuttaminen voisi kärsiä. Jatkovalmistelussa on myös huomioitava korkeakoulujen opiskelijavalinnat, jossa ylioppilastutkinnon painoarvo on vuoden 2020 jälkeen kasvanut. Taito- ja taideaineiden ylioppilaskokeiden arvosanat tulee huomioida todistusvalinnassa muiden aineiden tapaan. Taito- ja taideaineiden arvosanojen pisteytyksen suunnittelu tulee aloittaa riittävän ajoissa, jotta vuonna 2027 lukionsa aloittavat tietävät, miten taito- ja taideaineen ylioppilaskoe pisteytetään opiskelijavalinnassa. Jos taito- ja taideaineen ylioppilaskoetta ei huomioitaisi todistusvalinnan pisteytyksessä, vaikuttaisi se kokeen suorittajien määrään negatiivisella tavalla. Liikunnan, musiikin ja kuvataiteen lukiodiplomien poistuessaa on tärkeää, että opiskelijoilla on myös kannuste osaamisen osoittamiseen näissä aineissa.

SLL nostaa esille, että hallituksen esityksestä on jätetty Orpon hallitusohjelman mukainen kirjaus lukiodiplomien valtakunnallisesta kriteeristön laatimisesta kokonaan pois. Vaikka musiikin, kuvataiteen ja liikunnan osalta päädyttiin viemään ne osaksi ylioppilastutkintoa, muiden lukiodiplomien osalta valtakunnalliselle kriteeristölle on edelleen tarvetta. Muiden lukiodiplomien osalta järjestämisen ja arviointimenettelyn käytännöt sekä diplomien rakenne kaipaavat yhdenmukaistamista, jotta varmistettaisiin suorittamisen yhdenvertaisuus valtakunnallisesti. **SLL esittää, että eduskunta edellyttää ministeriötä laatimaan muille kuin musiikin, liikunnan ja kuvataiteen lukiodiplomeille valtakunnallisen arviointikriteeristön.**

Rahoitusjärjestelmä kaipaa esitettyä isompaa uudistusta

SLL pitää tärkeänä, että lukiokoulutuksen rahoitusjärjestelmää uudistetaan, sillä nykyinen yksikköhinnan korotus ei toimi tarkoituksenmukaisesti. SLL pitää kuitenkin rahoitusjärjestelmään esitettyjä muutoksia väestötiheyteen perustuvasta yksikköhinnan korottamisesta riittämättöminä tilanteessa, jossa demografinen muutos haastaa vakavasti lukiokoulutuksen saavutettavuutta. Huolena on, että jos rahoitusjärjestelmää ja siten lukiokoulutuksen saavutettavuutta ei saada

kehitettyä tarpeeksi ajoissa, koulutuksen järjestäjät joutuvat tekemään lukioverkkoon hallitsemattomia muutoksia ja lukioikäisten nuorten sivistykselliset oikeudet vaarantuvat.

Yksi keino vastata demografiseen muutokseen on lisätä koulutuksen järjestäjien välistä yhteistyötä harvaan asutuilla seuduilla. SLL huomauttaa, että hallituksen esityksen mukaan koulutuksen järjestäjien opiskelijakohtainen yksikköhinta kasvaisi kynnysrajan (200 opiskelijaa) jälkeen automaattisesti koulutuksen järjestäjän opiskelijamäärän pienentyessä. Tämä luo taloudellisen esteen lähiseudun koulutuksen järjestäjien väliselle yhteistyölle, sillä rahoitusmalli palkitsee haja-asutusalueella olevia lukioita pienestä opiskelijamäärästä. Toisin sanoen, niiden ei kannata yhdistyä, sillä suurempi opiskelijamäärä pienentäisi rahoitusta. Esityksen mukaan syntyisi vielä uusi lisäeste yhteistyölle, kun tunnusluvun korotuksen yläraja (40 opiskelijaa) poistuisi syrjäisiltä koulutuksen järjestäjiltä.

SLL huomauttaa, että lukiokoulutuksen järjestämisen olosuhteisiin vaikuttavat väestön asumistiheyden lisäksi myös muut tekijät, kuten vieraskielisten ja maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden osuus, sillä he tarvitsevat oppimiseen enemmän tukea. Maahanmuuttajataustaisten ja vieraskielisten opiskelijoiden määrä on ollut kasvussa, ja siksi vuonna 2019 julkaistussa [Vaihtoehtoja lukiokoulutuksen rahoitukselle -raportissa](#) esitettiin, että maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden määrä voitaisiin huomioida osana saavutettavuusrahoitusta. Siksi hallituksen esitys on saavutettavuuden kokonaisvaltaisen huomioinnin kannalta puutteellinen.

Orpon hallitusohjelman tavoite *uudistaa lukiokoulutuksen rahoitusjärjestelmän vastaamaan paremmin lukiokoulutuksen järjestämisestä aiheutuviin kustannuksiin* ei voi myöskään toteutua esitetyillä uudistuksilla, sillä valtion vuosittainen 100 miljoonan euron suuruinen rahoitusleikkaus lukiokoulutukseen jatkuu. Leikkaus muodostuu lukiokoulutuksen yksikköhintaan tehtävästä 996,13 euron vähennyksestä (laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta, 23 b §), joka on yli kymmenen vuotta sitten säädetty lakiin väliaikaiseksi muutokseksi. Rahoitusleikkurin vuoksi lukiokoulutuksen rahoitus ei vastaa sen todellisia toteutuneita kustannuksia. SLL toteaa, että kaikkien edellä mainittujen puutteiden vuoksi lukiokoulutuksen rahoitusjärjestelmään on tehtävä lähitulevaisuudessa kokonaisvaltainen uudistus.

Oppimisen tuen uudistuksen onnistuminen riippuu resursseista

SLL pitää tärkeänä, että oppimisen tukea kehitetään. Syyskuussa 2024 julkaistun [Lukiolaisbarometrin](#) mukaan oppimisen tuen tarpeessa olleista lukiolaisista 14 % jäi ilman tukea ja 24 % olisi tarvinnut tukea enemmän, kuin sai. Erityisopetukseen suunnatut resurssit vaihtelevat lukioden välillä suuresti, eikä erityisopettajilla riitä kaikkialla aikaresurssit opiskelijaryhmien ohjaukseen, tukeen ja opetukseen tai opiskelijoiden yksilölliseen tukeen. Tuen saaminen vaatii lukiolaiselta itseohjautuvuutta, jolloin eniten tukea tarvitsevat opiskelijat saattavat jäädä ilman tarvitsemaansa tukea. SLL pitää kannatettavana, että hallituksen esityksessä korostetaan ennaltaehkäisevään tukeen panostamista. SLL pitää hyvänä myös tuen tarpeen selvittämistä heti opintojen alussa: täten varmistetaan, etteivät oppimisen vaikeudet kasaudu.

SLL kuitenkin huomauttaa, että oppimisen tuen osalta lisärahoituksen kohdentamistapa on ongelmallinen. Oppimisen tuen kehittämiseen suunnattu 10 miljoonan euron rahoitus on esitetty lisättäväksi lukiokoulutuksen yleiskatteelliseen rahoitukseen. Pelkona on, ettei raha mene oppimisen tuen kehittämiseen tai henkilöstön lisäämiseen, vaan lukiokoulutuksen rahoitusvajeen paikkaamiseen. SLL huomauttaa, että valituskelpoisten hallintopäätösten tekeminen tulee lisäämään erityisopettajien työtaakkaa, sillä prosessissa on kuultava sekä opiskelijaa että huoltajaa. Henkilöstöpanostukset ovat oppimisen tuen parantamisen kannalta välttämättömiä, ja lisänormitus lisää henkilöstön lisäämisen tarvetta entisestään.

Lisäresurssien kohdentaminen vain oppimisen tukeen on tärkeää, ja siksi SLL esittää, että jatkossa 10 miljoonaa euroa suunnataan koulutuksen järjestäjille korvamerkittynä pysäväisluonteisena hankerahoituksena. Ellei tämä toteudu, **SLL esittää, että hallituksen esityksen mukaan vuonna 2027–2028 opetus- ja kulttuuriministeriön teettämässä selvityksessä oppimisen tuen kehittymisestä arvioitaisiin myös rahoituksen kohdentamista oppimisen tukeen.**

Hallitus esittää säädettäväksi opiskelijan erityiseen tukeen liittyvien tietojen siirrosta perusasteelta toisen asteen koulutuksen järjestäjälle. Muutos on hyvä, mutta SLL on huolissaan siitä, miten tuen tarpeen arvioinnista vastuussa oleva erityisopettaja saa koulutuksen järjestäjältä tiedot opiskelijan

aiemmasta erityisen tuen tarpeesta. SLL huomauttaa, että prosessissa on varmistettava, että koulutuksen järjestäjällä oleva tieto saavuttaa erityisopettajan. Erityisesti pienissä kunnissa, joissa koulutuksen järjestäjä on perus- ja toisella asteella sama, tulee tietojen siirrossa kiinnittää erityistä huomiota tietosuojaan.

Hallituksen esityksen mukaan erityisopetus ja muut tukitoimet lisättäisiin jatkossakin opiskelijan pyynnöstä henkilökohtaiseen opintosuunnitelmaan. SLL pitää tärkeänä, että opiskelijan suostumus säilytetään perusteena erityisopetuksen tarpeen kirjaamiselle, sillä siihen liittyy edelleen koulutuksessa voimakas stigma. Lukiolaisbarometrin mukaan 17 % kiusaamista tai muuta epäasiallista käytöstä kokeneista lukiolaisista nimesi syyksi oppimisvaikeudet. SLL korostaa, että opiskelijalle on tuotava selkeästi esille mahdollisuus tukitoimien kirjaamiseen, jotta koko kouluyhteisö voi tukea häntä. SLL pitää tärkeänä, että tukitoimet kirjataan henkilökohtaiseen opintosuunnitelmaan selkeästi ja niiden toteutumista ja vaikuttavuutta seurataan säännöllisesti sekä tarvittaessa tuen suunnitelmaan tehdään muutoksia. SLL korostaa, että erityisopettajia on ohjeistettava tuen suunnitelman laatimisesta yhtenäisesti. Parhaiten tämä toteutuisi Opetushallituksen laatimalla mallipohjalla, jota erityisopettajat voisivat työssään hyödyntää.

Helsingissä 10.11.2024

August Kiattrakoolchai
Puheenjohtaja

Sara Sipilä
Pääsihteeri

Lisätietoja:

koulutuspoliittinen asiantuntija Jenni Suutari, 050 325 2496, jenni.suutari@lukio.fi